

7. *Перспективи діяльності громадських організацій з надання соціальних послуг: Для керівників місцевих органів виконавчої влади та громадських організацій.* – К.: НАУКМА, 2000. – 76 с.

8. *Підвищення ефективності вищої освіти і науки як дієвого чинника суспільного розвитку та інтеграції в Європейське співтовариство: Доповідь Міністра освіти і науки України В.Кременя на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки (27 лютого 2004р., м. Одеса) // Освіта України. – 2004. -№ 17 (2 березня).*

9. *Поліщук В. Професійна підготовка фахівців для соціальної сфери: зарубіжний досвід: посібник / В. Поліщук.* – Тернопіль, 2002. – 222 с.

УДК 342.352

Н.Г. Гмурковська

магістр міжнародних відносин,
Stowarzyszenie Centrum Współpracy Polska-Wschód;

І.І. Каспрук

к.і.н.,

Львівський університет бізнесу та права;

О.З. Софій

магістр державного управління,
ГО „Європейський діалог”

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РОЗРОБКИ, ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ, СПРЯМОВАНИХ НА ВИРІШЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано окремі аспекти, які стосуються реформування системи розробки, функціонування та виконання програм, спрямованих на вирішення актуальних проблем місцевого розвитку на основі принципів, пропонованих стандартами ЄС і державною стратегією регіонального розвитку з використанням позитивного досвіду впровадження регіональних програм в різних областях України.

Ключові слова: *місцевий розвиток, регіональні програми.*

В статье сделан анализ отдельных аспектов реформирования системы разработки, функционирования и реализации программ, направленных на решение актуальных проблем регионального развития на основании принципов, предлагаемых стандартами ЕС и государственной стратегией регионального развития и с использованием успешного опыта реализации региональных программ в разных областях Украины.

Ключевые слова: *местное развитие, региональные программы.*

An article analyses certain aspects related with reforming the system of development, functioning and implementation of programs directed on solving the actual problems of local development based on the principles offered by EU standards and governmental strategy of regional development with use of positive experience in implementation of regional programs in different regions of Ukraine.

Keywords: *local development, regional programs.*

Вступ. Недосконалість принципів розробки, функціонування та виконання регіональних програм спрямованих на вирішення найбільш актуальних та гострих проблем місцевого розвитку створює прецеденти розробки неефективної політики, неефективного, а часом нецільового використання бюджетних коштів, передумови для корупції. Подоланню проблеми неякісної підготовки регіональних програм перешкоджають наступні фактори: відсутність єдиних норм та методології розробки та функціонування регіональних програм; відсутність спеціальних знань та підготовки у державних службовців, які займаються розробкою таких програм; відсутність належного контролю за якістю регіональних програм з боку органів, що їх ухвалюють, та громадськості.

Проблематика, яка порушується в статті, стосується реформування політики, яка направлена на вирішення актуальних проблем місцевого розвитку. Одне з головних завдань в цій сфері – напрацювання механізмів підвищення ефективності розробки, функціонування та виконання регіональних програм на основі принципів, пропонованих стандартами ЄС і державною стратегією регіонального розвитку з використанням позитивного досвіду впровадження регіональних програм в різних областях України, зокрема, Рівненській, Вінницькій, Полтавській, Львівській.

Постановка проблеми. Практика застосування чинних нормативно-правових актів свідчить про суттєві прогалини в цій сфері та про низький рівень якості вирішення таких питань:

- визначення та обґрунтування пріоритетів регіонального розвитку із забезпеченням комплексного підходу до проблеми та інтеграції відповідних процесів, що відбуваються на загальнодержавному і регіональному рівні;
- забезпечення цілеспрямованості, послідовності та системності підходу як до самих програм, так і до впровадження заходів, що розробляються на їх виконання;
- формування єдиних універсальних критеріїв та показників оцінки ефективності програм;
- механізм фінансування програм, який замість програмно-цільового підходу на сьогодні передбачає здебільшого формальне «освоєння бюджету»;
- залучення громадськості до формування та впровадження регіональних програм, надання більш широкого доступу громадськості та відкритості інформації щодо поточного стану і результатів виконання програм, створення системи громадського контролю за розробкою і виконанням програм, їхньою доцільністю та соціальною ефективністю.

Ситуація на регіональному рівні поглиблюється і такими чинниками:

- відсутність, часто формальний характер стратегій регіонального розвитку в більшості районних та міських рад. На рівні сільських рад наявність Стратегій розвитку наближається до нуля;
- перманентний дефіцит коштів та наявність значної кількості затверджених програм, що є чинними на території регіону (області), з яких частина фінансується частково, а частина не фінансується та фактично не виконується взагалі;
- має місце загальна негативна практика прийняття програм та переліку заходів до них дуже неконкретного, у т.ч. відверто декларативного змісту, без чітких термінів та логічної послідовності виконання, без конкретних цілей та очікуваних результатів, без критеріїв оцінки та індикаторів виконання, без механізму контролю, оцінки і відповідальності виконавців. Особливо це стосується регіональних програм, частина з яких просто дублює зміст державних програм, не враховуючи місцевої специфіки;
- розрізненість, неузгодженість програм різного рівня – державних, обласних, районних, проектів міжнародної технічної допомоги. Відсутній механізм узгодження між собою та проведення залежних один від одного комплексних заходів з різних програм, спрямованих на виконання однієї мети чи спільних завдань;
- заходи щодо моніторингу та оцінки ефективності програм часто є формальними. При цьому як самі програми, так і звіти виконавців, розпорядників бюджетних коштів містять, як правило, лише інформацію про відповідність/невідповідність обсягів фінансування програм та напрямів витрачання бюджетних коштів. Доцільність, економічна, соціальна ефективність не оцінюється. До цього ж така оцінка є майже неможливою через відсутність усталених більш менш об'єктивних критеріїв оцінки;
- низькою є активність у питаннях залучення позабюджетних коштів для виконання програм, а також залучення громадських організацій до процесів реалізації програм. Відсутність ефективних механізмів кооперації коштів з різних джерел, залучення місцевих коштів, зокрема коштів громад;
- низький рівень фахової підготовки представників органів місцевої влади, НУО, інших суб'єктів місцевого розвитку в питаннях стратегічного планування, проектного менеджменту та залучення громад до процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під час дослідження використано праці вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячені питанням місцевого розвитку, розвитку місцевого самоврядування та громадянського суспільства в Україні. В багатьох роботах, які висвітлюють питання місцевого розвитку автори прагнули не лише подати теоретичний матеріал, але й зробити ці видання практичними посібниками. Так, в 2007 році вийшов «Посібник з моніторингу та оцінювання програм регіонального розвитку». У виданні представлено загальні підходи, а також описано сучасні методики моніторингу й оцінювання стратегій, програм і проектів. Окремо проаналізовано нормативні документи та представлено практику здійснення моніторингу й оцінювання реалізації програмних документів на державному та місцевому рівнях у Канаді, Польщі й інших країнах ЄС і Україні [1]. В 2010 році підготовлена публікація «Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід», в якій викладено деякі проблеми нормативного регулювання формування та здійснення регіональної політики в Україні в контексті досвіду низки європейських держав – нових членів Європейського Союзу [2].

В 2011 році побачив світ посібник, який розроблено експертами громадської організації «Євпаторійський центр регіонального розвитку» в партнерстві з Українським інститутом публічної політики та Кримським центром перепідготовки та підвищення кваліфікації робітників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств та організацій при Раді міністрів АР Крим за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження». Завданням підготовленого посібника «Основи розробки місцевих цільових програм» є надання консультативної допомоги державним службовцям у питаннях розробки регіональних програм. [3]

Існує ще багато проблем реальної підготовки та втілення регіональних програм, які потребують подальшого дослідження, що і визначило мету даної статті.

Мета дослідження. Мета дослідження полягає в аналізі проблем реформування системи розробки, функціонування та виконання регіональних програм, пропонованих стандартами ЄС і державною стратегією регіонального розвитку. Автори теж прагнули презентувати позитивний досвід впровадження регіональних програм в різних областях України та кращі практики, які покликані сприяти підвищенню ефективності політики місцевого розвитку, зокрема у Львівській області та напрацюванню нормативно-правових актів для забезпечення впровадження пілотних програм на території області.

Виклад основного матеріалу.

Законодавча підтримка політики сталого регіонального розвитку. В Україні у сфері місцевого розвитку діють такі Закони України, які певною мірою регулюють питання формування та реалізації державної регіональної політики: «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України» (2000) [4], «Про державні цільові програми» (2004) [5], «Про стимулювання розвитку регіонів» (2005) [6], «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (2010) [7], «Про державно-приватне партнерство» (2010) [8].

Законодавчо також визначені стратегічні інструменти державного управління в таких документах, як «Концепція державної регіональної політики» (2001) [9], «Державна Стратегія розвитку регіонів» та щорічні «Плани заходів» (2006) [10].

Розуміючи потреби розвитку на регіональному рівні та необхідність нових законодавчих підходів в цій сфері, Європейський Союз і Україна включили чітке положення про регіональний розвиток до Плану дій ЄС-Україна, в якому як головний пріоритет було зазначено покращення можливостей для регіонального розвитку шляхом запровадження стратегічного планування на державному та регіональному рівнях [11].

Варто згадати, що в 2009-2011 рр. року реалізувався проект «Підтримка сталого регіонального розвитку в Україні» (EuropeAid/125234/C/SER/UA за фінансової підтримки Європейського Союзу, який мав на меті надання Урядові України підтримки у формуванні системи регіонального розвитку відповідно до міжнародної передової практики) [12]. Ідея даного проекту полягає в тому, що реалізація «Державної стратегії регіонального розвитку» (ДСРР) та стратегій регіонального розвитку здійснюються шляхом розроблення та виконання планів їх реалізації, що містять конкретні програми та проекти. Запропоновано фінансування програм та проектів місцевого розвитку через Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР). Інституційне забезпечення процесу – через національну і координаційні ради регіонального розвитку та агенції регіонального розвитку на місцях.

Дана модель ставила собі за мету забезпечення консолідації фінансового ресурсу для потреб регіонального розвитку – як внутрішнього (державного та місцевого), так і зовнішнього (Структурних фондів ЄС, інших міжнародних джерел). Необхідно зазначити, що ДФРР на сьогодні існує як бюджетна програма з визначеним мінімальним рівнем – 1 % загального фонду бюджету (2012 рік – 1 млрд 141 млн 450 тис. грн.) [13].

В той же час існуюча модель ДФРР лише б частково вирішила проблему консолідації фінансового ресурсу для потреб регіонального розвитку (і тільки на рівні Державного бюджету). Окрім того, існує ризик не наповнення ДФРР у 2012 році, оскільки законодавчо визначено, що його формування залежить від надходжень від приватизації державного майна понад встановлені обсяги.

Водночас аналіз Плану заходів Державної стратегії регіонального розвитку експертами-аналітиками Інституту громадянського суспільства на минулий рік засвідчив – більш як половина пунктів Плану є взагалі такими, що їх або неможливо виконати, або у підсумку неможливо буде зрозуміти чи виконувалися вони і які результати виконання [14].

Пропоновані проектом «Підтримка сталого регіонального розвитку в Україні» (як і низкою інших законодавчих ініціатив КМУ і Президента України) підходи є важливі і знаходять підтримку як на національному так і регіональному рівнях, адже, зрозуміло, що незважаючи на досить широкий перелік законів, система законодавчого забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики потребує подальшого удосконалення.

В травні 2012 року у парламентському Комітеті з питань будівництва, містобудування і ЖКГ та регіональної політики відбувся круглий стіл на тему: «Про підготовку на повторне перше читання проекту закону про основні засади державної регіональної політики». Учасники круглого столу відмітили, що сьогодні на законодавчому рівні відсутній документ, в якому комплексно були б визначені: взаємоузгоджена система документів, якими визначається державна регіональна політика; вимоги щодо порядку узгодження державних, регіональних та місцевих інтересів; механізми погодження пріоритетів регіонального розвитку різних рівнів; порядок фінансування та моніторингу результативності заходів з реалізації державної регіональної політики [15].

25 червня 2012 року у Верховній Раді зареєстровано законопроект «Про Засади Державної регіональної політики» (р.№6462-д). В пояснювальній записці до законопроекту зазначається: «Метою ухвалення Закону є створення законодавчої основи для реалізації нової державної регіональної політики, яка має охоплювати значно ширший спектр питань, ніж просто підтримка регіонального розвитку» [16].

Регіональні стратегії і програми. Розробка та законодавча підтримка політики сталого регіонального розвитку на національному рівні є вкрай важливими, однак не менш важливими є регіональні ініціативи, які наповнюють практичним змістом національну політику. Важливі регіональні ініціативи реалізовані в рамках вже згаданого проекту «Підтримка сталого регіонального розвитку в Україні» у Вінницькій, Хмельницькій, Рівненській областях, АР Крим. В кожній з цих областей схвалені Стратегії та Плани реалізації цих стратегій на три роки. Так, зокрема в травні 2011 року Хмельницька обласна рада схвалила Стратегію регіонального розвитку Хмельницької області на 2011-2020. Наступним кроком стала розробка Плану реалізації стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2011-2014, найважливішим етапом розробки якого є пропозиція з боку жителів області (юридичних та фізичних осіб) ідей проектів, які дозволять сформувати План реалізації стратегії регіонального розвитку регіону та Каталог проектів регіонального розвитку 2011-2014 та визначити джерела їх фінансування» [17]. На рівні регіональних програм схожий ефективний підхід використовується при проведенні обласних конкурсів проектів розвитку територіальних громад. Адже таким чином влада на місцях узгоджено з населенням визначає пріоритети у своїй роботі та консолідує зусилля громади для успішного розвитку територій.

Вже дев'ятий конкурс проводиться згідно з розпорядженням голови Вінницької обласної Ради від 29 лютого 2012 року № 30 «Про обласний конкурс проектів розвитку територіальних громад» та рішення ради Конкурсу (протокол № 1 від 13.03.2012 р.) з 14 березня 2012 року. Учасники конкурсу поділені на три категорії. До першої категорії належать проекти органів місцевого самоврядування сіл, селищ; максимальний розмір гранту – до 50 000 грн. Друга категорія – проекти органів місцевого самоврядування міст районного значення, районів, та проекти, що розроблені та подані спільно більш ніж трьома територіальними громадами; максимальний розмір гранту – до 60 000 грн. Третя категорія: проекти органів місцевого самоврядування міст обласного значення; максимальний розмір гранту – до 75 000 грн. Обсяг фінансування заходів проекту з фонду Конкурсу не повинен перевищувати 75 відсотків загального бюджету» [18].

Механізм, який успішно зарекомендував себе у Вінницькій області, було підтримано ініціативними депутатами Рівненської обласної ради упродовж 2007-2008 рр. у партнерстві з Волинським ресурсним центром, які підготували проект рішення про створення механізму фінансування з обласного бюджету проектів місцевих ініціатив та громад» [19].

Упродовж 2010-2011 років у рамках діяльності Обласного конкурсу проектів розвитку територіальних громад на Рівненщині було надано фінансування для 9 територіальних громад» [20]. Згідно з рішенням Рівненської обласної ради від 4 березня 2011 року №156 «Про щорічний обласний конкурс проектів розвитку територіальних громад області» та рішенням Конкурсної ради (протокол №1 від 1 червня 2012 р.) з 1 червня 2012 року оголошено проведення чергового Обласного конкурсу проектів розвитку територіальних громад. Учасниками Конкурсу можуть бути проекти, розроблені сільськими, селищними, міськими, районними радами Рівненської області, а також проекти, розроблені та подані спільно кількома територіальними громадами. Максимальний розмір гранту – 35 000 грн. Проекти-учасники Конкурсу повинні відповідати одному (або кільком) з нижче наведених пріоритетних напрямів: розвиток підприємництва; енерго- та ресурсозбереження (окрім проектів, у яких заміна вікон/дверей на металопластикові складає понад 10 тис. грн.); розвиток туристичної діяльності; удосконалення механізмів охорони довкілля; організація ефективної системи надання соціальних послуг населенню. Проекти, подані на Конкурс, повинні передбачати власний внесок у фінансовій, або матеріальній формі у розмірі не менше 30% від загальної вартості проекту. Конкурсний відбір проектів-переможців здійснюватиметься дирекцією Конкурсу з врахуванням висновків Виконавчого адміністратора Конкурсу. Остаточне рішення щодо проектів-переможців приймає Конкурсна рада» [21].

Обласний конкурс проектів розвитку територіальних громад в Полтавській області, започаткований два роки тому, дозволив акумулювати кошти на вирішення нагальних питань життя територіальних громад. Так, завдяки реалізації проектів-переможців обласного конкурсу минулого року, на вирішення питань життєдіяльності 17 громад протягом 2012 року буде залучено понад півтора мільйона гривень» [22].

На Львівщині теж ефективні механізми розробки, функціонування та виконання програм, спрямованих на вирішення актуальних проблем регіонального розвитку запроваджено через «Програму проведення обласного конкурсу мікропроектів місцевого розвитку на 2011 – 2015 роки». (Затверджена рішенням Львівської обласної ради від 24.05.2011 р та внесені змінами Рішенням №387 від 28 лютого 2012 року). Програма проведення обласного конкурсу мікропроектів місцевого розвитку на 2012-2015 роки зорієнтована на вирішення проблем соціально-економічного розвитку громад шляхом підвищення ефективності використання місцевих ресурсів. Суть Програми полягає в активізації громад при реалізації соціально значимих проектів за підтримки актуальних мікропроектів місцевого розвитку за рахунок субвенції обласного бюджету місцевим бюджетам» [23].

Згідно з рішенням Львівської обласної ради «Про обласний бюджет Львівської області на 2012 рік», з обласного бюджету у цьому році виділено 2 млн грн на реалізацію Програми проведення обласного конкурсу мікропроектів місцевого розвитку, зокрема, 1 млн грн – на підтримку народних домів та будинків «Просвіта». Крім того, у 2012 році у рамках Програми енергозбереження у бюджетній сфері виділено 3,7 млн грн. для проведення обласного конкурсу мікропроектів у сфері енергоощадності» [24].

Висновки. Регіональна політика в Україні має солідне інституційне та законодавче забезпечення. Однак вона лише дуже приблизно нагадує дієву політику наших європейських сусідів, спрямовану на стимулювання розвитку регіонів і територій, відкриття їх потенціалу та створення гармонійних умов для життя і саморозвитку місцевого населення.

Реалізація нової державної регіональної політики, особливо в частині нового інструментарію її здійснення, потребує додаткового законодавчого забезпечення. В той же час і в умовах чинного законодавства і нормативно-правових актів в Україні можна проводити ефективну регіональну політику із використанням сучасних міжнародних практик і досягти системного характеру. Державна регіональна політика має сприяти взаємозв'язку та узгодженості середньо та довгострокових стратегій, планів та програм розвитку як на державному, так і регіональному рівні. Ефективний підхід в реалізації регіональних програм використовується при проведенні обласних конкурсів проектів розвитку територіальних громад. Адже таким чином влада на місцях узгоджено з населенням визначає пріоритети у своїй роботі та консолідує зусилля громади для успішного розвитку територій.

Література:

1. Посібник з моніторингу та оцінювання програм регіонального розвитку / Лендьял М., Винницький Б., Ратейчак Ю., Санжаровський І. За ред. Санжаровського І., Полянського Ю. – К.: К.І.С., 2007. – 80 с.
2. Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід. Видання друге, доповнене / за заг. ред. А. Ткачука. – К. Леста, 2011. – 260 с
3. Основи розробки місцевих цільових програм (посібник для держслужбовців / А.Шарапов, С.Сухобойченко, О.Севастьянова. Євпаторія, 2011. -92 с.
4. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України»: [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.
5. Закон України «Про державні цільові програми»: [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.
6. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів»: [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/annot/2850-15>
7. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»: [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>
8. Постанова Кабінету міністрів України від 11 квітня 2011 р. №384 «Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства» [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/384-2011-%D0%BF>.
9. Указ Президента України «Про концепцію державної регіональної політики»: [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>
10. Постанова Кабінету міністрів України від 21 липня 2006 р. №1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року»: [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF>
11. План дій «Україна-Європейський Союз». Європейська політика сусідства. Дата схвалення Кабінетом міністрів України 12.02.2005 р.: [Електронний ресурс]// Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_693.
12. Підтримка сталого регіонального розвитку в Україні: [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://www.ssr.org.ua/>.
13. Інституційно-правове забезпечення реформування державного управління регіональним розвитком. Аналітична записка: [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/810/>.
14. Абрам'юк І. Черговий план заходів з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку: про що й навіщо? / І. Абрам'юк: [Електронний ресурс]// Інститут громадянського суспільства. – Режим доступу: <http://www.csi.org.ua/www/?p=1634>.
15. Результати «круглого» столу на тему: "Про підготовку на повторне перше читання проекту закону про основні засади державної регіональної політики": [Електронний ресурс]// Комітет з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства та регіональної політики.- Режим доступу: <http://www.auc.org.ua/news/osnovni-zasadi-derzhavnoi-regionalnoi-politiki>
16. Фонд сприяння місцевому самоврядуванню в Україні: [Електронний ресурс] //Режим доступу: <http://municipal.gov.ua/news/show/id/304>
17. Хмельницька обласна державна адміністрація: [Електронний ресурс]// Режим доступу: http://adm.km.ua/index.php?subaction=showfull&id=1306250360&archive=1310055842&start_from=&ucat=6&go=archives
18. Вінницька обласна рада: [Електронний ресурс]// Режим доступу: http://www.vinrada.gov.ua/aktualno.htm?n_id=1130
19. Проекти місцевого розвитку громад Рівненщини. Інформаційно-аналітичне видання. Упорядники: Р. Стасюк, М. Семенюк. – Рівне: друк. ФОП Ляцук А.В., 2011. - 26 с.
20. Волинський ресурсний центр: [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://www.vrc.rv.ua/ua/konkurs/>

21. Рівненська обласна державна адміністрація : [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://www.rv.gov.ua/sitenew/main/ua/publication/content/12802.htm>
22. Полтавська обласна рада : [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://www.oblrada.pl.ua/>
23. Львівська обласна рада : [Електронний ресурс]// Режим доступу: http://www.oblrada.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=78&Itemid=48
24. Інтернет-газета «Вголос»: [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://vgholos.com.ua/economic/news/8192.html>

УДК 324 97:351.74(477)

В.В. Новіков

к.ю.н., доцент
Львівський державний університет
внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ І ОЗНАКИ РЕЛІГІЙНИХ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються деякі питання пов'язані із визначенням поняття і ознак релігійних організацій в Україні.

Ключові слова: релігійні організації, церква, секти, деномінація, християнство, конфесії, культури, релігійні громади, релігійні об'єднання, громадські організації.

В статье рассматриваются некоторые вопросы связанные с определением понятия признаков религиозных организаций в Украине.

Ключевые слова: религиозные организации, церковь, секты, деноминации, христианство, конфессии, культуры, религиозные общества, религиозные объединения, гражданские объединения.

The paper discusses some issues related to the definition of signs of religious organizations in Ukraine.

Keywords: religious organizations, church, sect, denomination, christianity, denominations, cults, religious communities, religious associations, public organizations.

Постановка проблеми. Кожний віруючий може задовольняти свої релігійні потреби і сповідувати релігію самостійно. У сучасному світі окремі люди відходять від релігійної організації або не розглядають її як єдину форму реалізації релігійних потреб. Поширення набуває релігійність індивідуалізована, коли частина віруючих не пов'язана з релігійною громадою і не бере ніякої участі в її діяльності. Цьому сприяє інформатизація суспільства, зокрема поява нових соціальних, у тому числі й релігійних технологій.

Однак, реальні ж такі, що на сьогодні основною формою, за допомогою якої віруючі задовольняють свої релігійні потреби, залишається релігійна організація. Пояснюється це тим, що з самого початку релігійні обряди – це суто колективні дії, які для взаємодії зі світськими інститутами, певним чином організованими, повинні були знайти адекватну для себе соціальну організаційну форму [1, с. 184], якою і стала релігійна організація. Зв'язок віруючого з релігійною організацією може проявлятися як ототожнення себе з нею, незалежно від того, що вона функціонує за десятки тисяч кілометрів від самого віруючого або недоступна йому через хворобу, та і фіксованого членства в релігійній організації, сплати внесків, участі в її діяльності.

Але з точки зору права дуже важливими залишаються питання якими організаційно-правовими ознаками повинно характеризуватися соціальне утворення, щоб вважатися цією організацією; до якого виду юридичних осіб відноситься релігійна організація.

Однак, розкрити сутність релігійної організації досить важко, як і взагалі всього, що пов'язано з релігією. Це пояснюється, перш за все, тим, що саме поняття релігійна організація, використовується в різних значеннях: і в соціологічному, і в релігійному, і в правовому. Тому під релігійною організацією можуть розумітися різні соціальні утворення, які так чи інакше пов'язані з релігією.

Тому, досліджуючи питання визначення поняття й ознак релігійної організації як правової субстанції, слід враховувати, що релігійна організація – це не тільки юридична особа, вона може існувати і в іншому, не правовому стані, тобто поза встановленою законодавством організаційно-правовою формою юридичної особи. Слід розрізняти ознаки (критерії), які характеризують релігійне утворення як соціальну і як правову структуру.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У вітчизняній правовій літературі все частіше з'являються роботи, які торкаються проблем свободи совісті, пошуку моделей взаємодії держави і релігійних організацій, забезпечення конституційних прав громадян на свободу совісті й віросповідання. Саме цим проблемам були